

NEM Zoldertellingen Vleermuizen

Startdatum NEM-Zoldertellingen Vleermuizen verschoven van 1 juni naar 15 juli.

Het NEM meetprogramma Zoldertellingen Vleermuizen geeft de trends van de populatieontwikkelingen van ingekorven vleermuizen en grijze grootovleermuizen. Daarnaast wordt de verspreiding van andere soorten op zolders verblijvende vleermuizen onderzocht. Waar de zoldertellingen voor die andere soorten normaal vanaf 1 juni plaats mogen vinden, is in voorjaar 2021 besloten deze startdatum te verschuiven naar 15 juli.

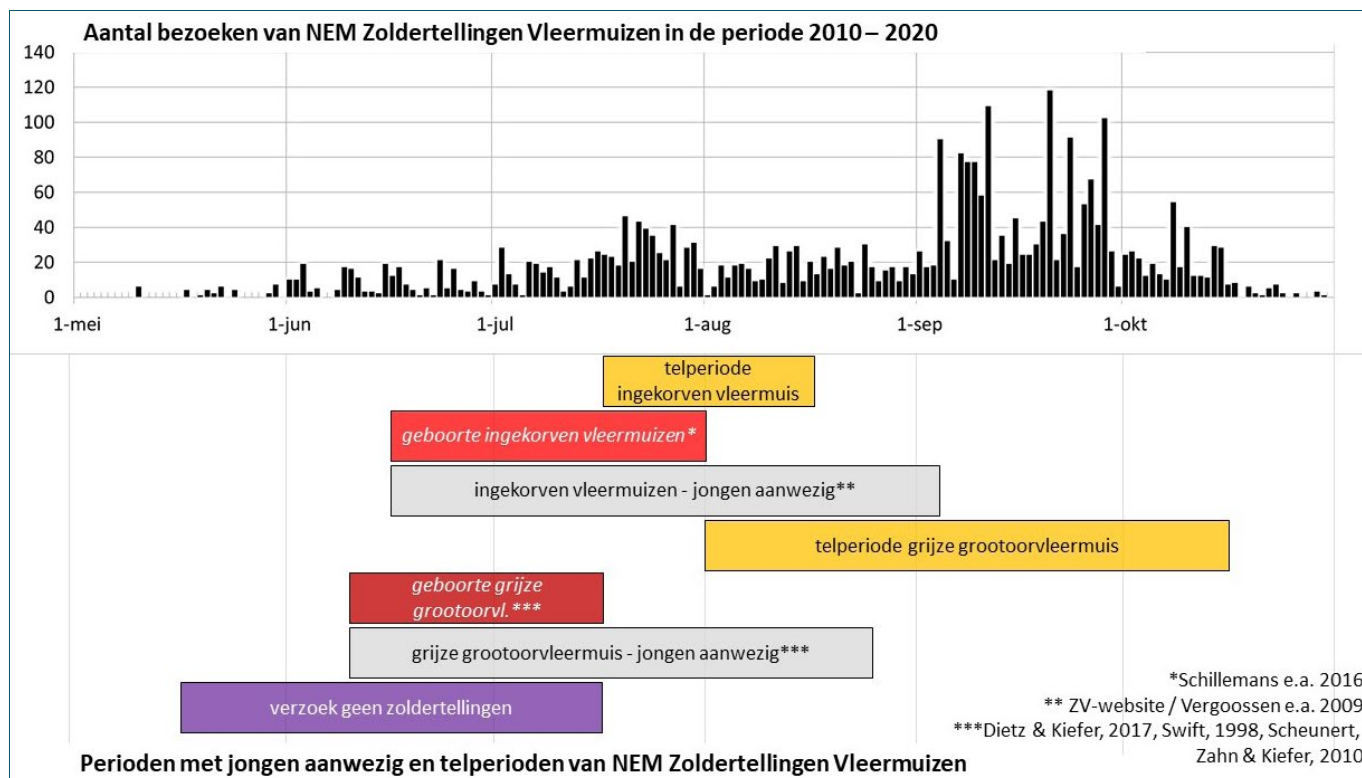
In maart 2021 ontving de Zoogdiervereniging van Jan Jeucken een mail waarin hij zijn zorgen uitte over het uitvoeren van zoldertellingen in de eerste weken van de kraamperioden. Jan is onder vleermuisonderzoekers bekend als de zelfbenoemde vleermuis-”gluurder” van Castenray. Sinds 2014 is hij de drijvende kracht achter een uitgebreid onderzoek naar de gedragingen van een grote kraamgroep laatvliegers in de Matthiaskerk in Castenray. Met 16 camera’s volgt Jan dagelijks het wel en wee van tenminste 230 laatvliegers. Door het werk van zijn Stichting De Laatvlieger, in samenwerking met vleermuisdeskundigen van NatuurBalans en Regelink Natuur & Landschap, heeft Jan al licht doen schijnen op vraagstukken rond het verhuisgedrag van laatvliegers binnen een lokaal en regionaal netwerk van verblijfplaatsen, rond het paargedrag van laatvliegers en rond de geboorte en ontwikkeling van juveniele laatvliegers. Ook leidde zijn onderzoek deze zomer tot de vondst van twee jonge “wit gevlekte laatvliegers”, vermoedelijk door een genetische afwijking met de naam “piebaldisme” (figuur 1). Zie het [nieuwsbericht op onze website](#) voor prachtige foto’s van deze witte laatvliegers en een link naar meer foto’s en video’s.

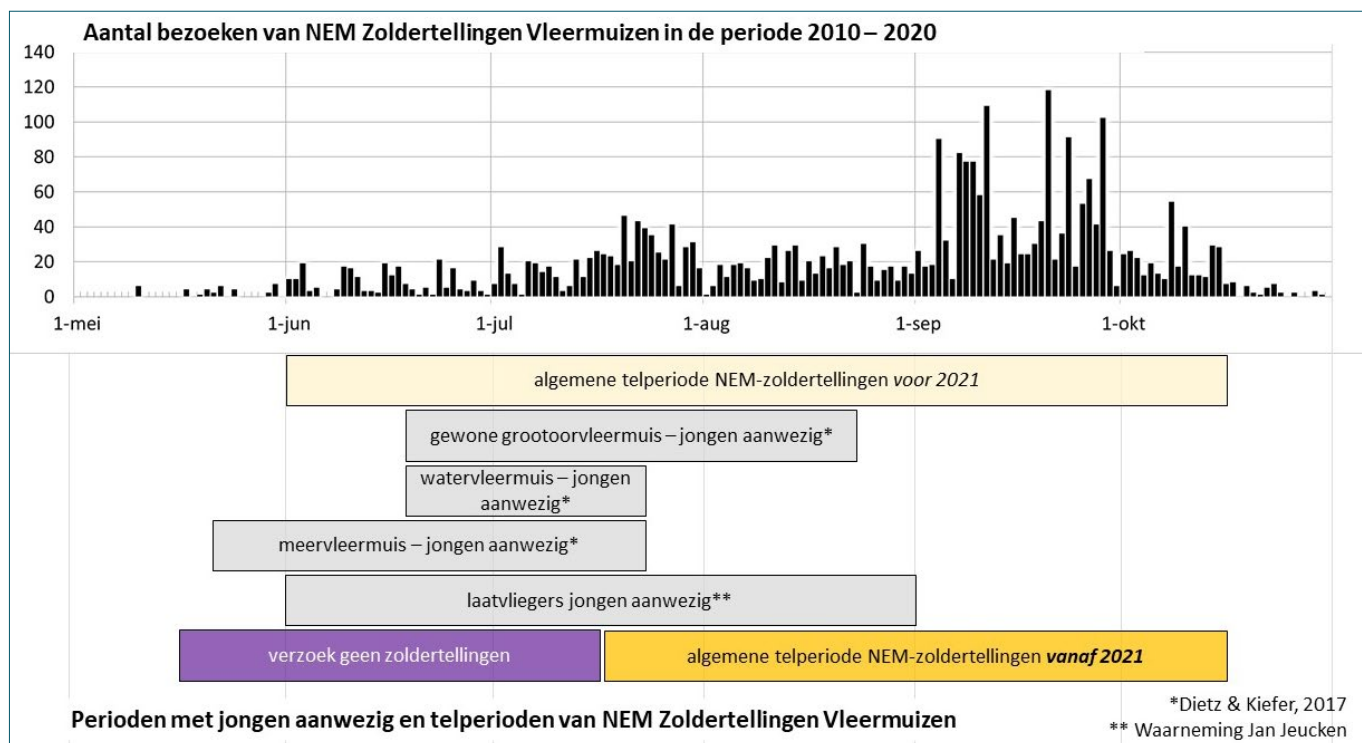
Figuur 1: Witte laatvlieger als gevolg van “piebaldisme” op de kerk van Castenray. Foto: Paul van Hoof.

De zorgen die Jan over het telseizoen uitte betroffen de risico’s van verstoring van een kraamgroep vleermuizen, in de tijd dat vrouwtjes nog zwanger zijn en/of juvenielen nog erg jong zijn en niet zelfstandig kunnen vliegen. Wie al in juni of begin juli een zolder met een kraamgroep op gaat, en gaat rondlopen of rondschijsen, op zoek naar vleermuizen, zal deze vleermuis zeker verstoren. Vrouwtjes kunnen dan in paniek gaan rondvliegen, waarbij ze hun jongen achterlaten, of het jong tijdens het paniekerig rondvliegen verliezen, of zelfs voor langere tijd hun jongen verlaten (waarnemingen Jan Jeucken). Hoewel telleiders voor de zoldertellingen een ontheffing hebben voor het verstoren van vleermuizen vroeg Jan zich af of tellen in die zeer kwetsbare periode echt wel nodig was. Een terechte vraag die de Laco (Marcel Schillemans) samen met Jan aan de proco’s van de Zoldertellingen heeft voorgelegd.

Om te weten wat het gevolg zou kunnen zijn voor het verschuiven van de teldatum zijn van een aantal typische zolderbewoners de in de literatuur beschreven kraamperiode op een rij gezet. Daarbij zijn het aantal zoldertellingen per kalenderdatum van de afgelopen tien jaar in beeld gebracht. Dit is voor de periode van 1 juni tot en met 15 oktober weergegeven in figuur 2 en 3. Brengt het 1,5 maand later starten van het telseizoen de tellingen in gevaar doordat er minder tijd is om alle tellingen uit te voeren?

Figuur 2: Som van aantal bezoeken per datum voor NEM Zoldertellingen in de periode 1 mei tot en met 1 november (2010-2020), vergeleken met periode waarin juveniele vleermuizen aanwezig zijn, en de telperiode van ingekorven vleermuizen en grijze grootovleermuizen.

Figuur 3: Som van aantal bezoeken per datum voor NEM Zoldertellingen in de periode 1 mei tot en met 1 november (2010-2020), vergeleken met perioden waarin juveniele vleermuizen van gewone grootovleermuizen, watervleermuizen, meervleermuizen aanwezig zijn, en de algemene telperiode voor de zoldertellingen.

In figuur 2 valt direct op dat het verzoek om geen tellingen uit te voeren in de periode van 15 mei en 15 juli geen effect heeft op de tellingen van de ingekorven vleermuizen of grijze grootoorvleermuizen. De telperiode van die soorten starten respectievelijk 15 juli (ingekorven vleermuis) en 1 augustus (grijze grootoorvleermuis), dus pas na de voorgestelde startdatum.

Het is echter wel een flinke vertraging voor de start van het algemene telseizoen (figuur 3). In de periode 2010 – 2020 zijn er in tussen 1 juni en 15 oktober in totaal 3115 tellingen uitgevoerd. 13% (431 tellingen) daarvan betreft tellingen in de periode 1 juni – 15 juli. Navraag leverde daarbij op dat een deel daarvan weer voorkomt uit de in het verleden door enthousiaste vrijwilligers en studenten gedane inhaalslagen in bepaalde provincies. De meeste zoldertellingen worden geteld in de periode 15 juli en 1 augustus en vanaf 1 september tot 1 oktober. De tussenliggende periode kent waarschijnlijk door de vakantieperiode minder tellingen.

Op basis daarvan voorzien we dat het verschuiven van de start van het telseizoen tot 15 juli niet tot een afname van het aantal tellingen van zolders hoeft te leiden. Wie wel vaak tussen 1 juni en 15 juli telde zal voortaan wat later in de zomer moeten gaan tellen, maar dat zal naar verwachting voor niet zoveel telleiders gelden. Het verkleinen van het risico op ernstige verstoring van een kraamgroep met zeer jonge vleermuizen rechtvaardigt deze keuze.

In de figuren 2 en 3 is te zien dat een telseizoen van 15 juli tot en met 15 oktober nog wel wat overlap heeft met een periode dat er jongen in een kraamgroep aanwezig kunnen zijn. In die periode neemt het aantal geboren jongen echter een gausse-curve aan. De meeste jongen worden geboren in de weken rond het midden van die periode, en veel minder jongen worden geboren in de uiterste (vroegste en laatste) dagen van die periode. Daardoor wordt - ondanks een klein deel overlap - het risico op ernstig verstoring van zeer jonge juvenielen aanzienlijk kleiner bij de grijze grootoorvleermuis, de watervleermuis en de meervleermuis (waar deze op zolders voorkomt). Bij de laatvlieger en de gewone grootoorvleermuis is dat effect kleiner. Bij de ingekorven vleermuis is de overlap nog steeds erg groot maar heeft verder naar achteren schuiven ook grote gevolgen voor de betrouwbaarheid van de trendberekeningen. Bovendien geeft de positieve trend bij deze soort geen vermoeden dat er sprake is van ernstige verstoring bij deze tellingen. Dat er aan het eind van het kraamseizoen nog wel wat overlap is tussen de telperiode en de periode waarin juveniele dieren aanwezig zijn, maakt het nog wel mogelijk om naast het aantal dieren ook vast te stellen of er sprake is van een kraamverblijfplaats.

Op basis van deze analyse heeft de Zoogdierverseniging met de proco's besloten om met ingang van teljaar 2021 het telseizoen voor de zoldertellingen te starten op 15 juli, en zoals gebruikelijk af te sluiten op 15 oktober. Het telseizoen voor zolders met ingekorven vleermuizen blijft lopen van 15 juli tot 15 augustus. Die voor de grijze grootoorvleermuizen blijft lopen van 1 augustus tot 15 oktober.

Via de begeleidende brief bij de ontheffing van de zoldertellingen, en een oproep in de NEM-Nieuwsbrief, zijn telleiders en tellers gevraagd om hun ervaringen met deze latere start van de algemene zoldertellingen te delen. We zijn erg benieuwd, onder andere doordat we de indruk hadden dat door het koude voorjaar het kraamseizoen dit jaar een paar weken later op gang kwam.

Geraadpleegde bronnen

- Dietz, C. & Kiefer, A. 2017. Veldgids vleermuizen van Europa. KNNV Uitgeverij, Zeist, 405 p.
- Scheunert, A., Zahn, A., & Kiefer, A. 2010. Phenology and roosting habits of the Central European grey long-eared bat *Plecotus austriacus* (Fischer 1829). *European Journal of Wildlife Research*, 56(3), 435–442. <https://doi.org/10.1007/s10344-009-0333-9>
- Schillemans, M. J., Lommen, J. L., Guldemond, J. A., Janssen, R., & Limpens, H. J. G. A. 2016. Boer zoekt ingekorven vleermuis. Toekomstperspectief voor de ingekorven vleermuis in Midden-Limburg. Rapport 2016.001. Bureau van de Zoogdierverseniging / CLM Onderzoek en advies.
- Swift, S. M. 1998. Long-eared bats (Electronic). T & A D Poyser.
- Vergoossen, W., Verheggen, L. S. G. M., Regelink, J. R., van der Meij, T., & Dekker, J. J. A. 2009. De ingekorven vleermuizen van Midden-Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad*, 98(11), 209–213.

NEM Meetprogramma Zoldertellingen vleermuizen: Marcel Schillemans (landelijk coördinator), Erik Korsten, Martijn van Oene, Jelle van Zweden (CBS) en Tom van der Meij (CBS).